

Р. І. Данів,
аспірант, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України
ORCID ID: 0000-0002-3726-2923

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.19.137

БОРОТЬБА З КОНТРАБАНДНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

R. Daniv,
Postgraduate student, Institute for Personnel Training of the State Employment Service of Ukraine

FIGHT AGAINST SMUGGLING ACTIVITIES AS ONE OF THE PRIORITIES OF THE STATE BORDER SERVICE OF UKRAINE

У статті зазначено, що зростання економічної злочинності шляхом незаконного переміщення товарів через державний кордон України та контрабанди є прямою загрозою національній безпеці держави. Автором розкрито зміст нормативно-правової бази повноважень Державної прикордонної служби України (ДПСУ) у сфері протидії незаконному переміщенню вантажів через державний кордон України та протидії контрабандній діяльності. Акцентовано увагу на виявленні контрабанди цигарок — основного товару, який нелегально перетинає кордон. Простежено динаміку зростання "товарної" контрабанди із офіційних статистичних відомостей ДПСУ, зокрема щодо кількості вилученої зброї, боєприпасів, наркотичних, вибухових, отруйних речовин та товарів за 2003—2011 та за 2012—2020 рр. Зауважено, що недостатня щільність системи охорони державного кордону України зробила її транзитним пунктом для наркотиків та контрабанди вантажів.

The article states that the problem of the growth of economic crime, which is committed through the illegal movement of goods across the state border of Ukraine, and smuggling, which is economic terrorism against Ukraine, is a direct threat to national security. The State Border Guard Service of Ukraine is a special-purpose law enforcement body tasked with ensuring the inviolability of the state border and the protection of Ukraine's sovereign rights in its adjacent zone and the exclusive (maritime) economic zone. According to the current legislation, it is empowered to counteract the illegal movement of goods across the state border of Ukraine. So according to Art. 19, 20 of the Law "On the State Border Guard Service of Ukraine" of April 3, 2003 to the State Border Guard Service of Ukraine in accordance with the statutory powers in the field of combating smuggling, are entrusted to Art. 19 of this law. The content of the normative-legal base of powers of the State Border Guard Service of Ukraine in the sphere of counteraction to illegal movement of cargoes across the state border of Ukraine and counteraction to smuggling activity is revealed. The dynamics of growth of

"commodity" smuggling from the official statistics of the State Border Guard Service of Ukraine, in particular the number of seized weapons, ammunition, drugs, explosives, toxic substances and goods for 2003—2011 and 2012—2020. The intensity of cigarette smuggling is very high, the State Customs Service of Ukraine records them daily, a similar situation on the "green border" attempts to move tobacco products, which is a daily routine of operational and service activities of the State Border Guard Service of Ukraine. It is noted that the insufficient density of the system of protection of the state border of Ukraine where transit schemes are used outside the state border checkpoints and made it a transit point for drugs and smuggling of potent and toxic substances. The main countries supplying smuggled drugs today are Iran, Colombia, Moldova, the Netherlands, Germany, Panama, Poland, the Russian Federation, Hungary, etc. For example, Poland is now one of the world leaders in the production of synthetic drugs, has well-developed economic ties with Ukraine and a long border.

Ключові слова: національна безпека, протидія незаконному переміщенню вантажів через державний кордон України, контрабанда, державний кордон України, оперативно-службова діяльність, Державна прикордонна служба України.

Key words: national security, counteraction to illegal movement of goods across the state border of Ukraine, smuggling, state border of Ukraine, operational and service activities of the State Border Guard Service of Ukraine.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогодні в Україні спостерігається зростання економічної злочинності шляхом незаконного переміщення товарів через державний кордон України. За розрахунками різних профільних асоціацій, щорічні втрати державного бюджету через ухилення від сплати податків та митних платежів становить близько 45 млрд грн, та контрабанди, що є економічним тероризмом проти України, унаслідок якої бюджет недоотримує 300 млрд грн, з яких понад 100 млрд грн через неефективну роботу митниці.

З огляду на проблематику дослідження необхідно зазначити, що 02 квітня 2021 р. на засіданні Ради національної безпеки та оборони України всі її члени ввели санкції проти десяти найбільш відомих контрабандистів України, які займалися розпродажем за безцінь стратегічних державних підприємств, природних ресурсів, торгували безпекою та стабільністю нашої країни.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Науковим підґрунтям для підготовки зазначеної статті стали наукові праці таких вітчизняних і зарубіжних учених: Басель Алі Діб, О. Бусол, Д. Бхаваті, О. Дячкін, Ф. Жаксубекова О. Козаченко, С. Кравчук, В. Ложкін, М. Литвин, Д. Османова, П. Пасека, М. Погорецький, О. Потушинська, Ю. Турчин, Б. Хансен, В. Хома, Н. Хоменко та ін.

Водночас у наукових джерелах недостатньо уваги приділено проблемам дослідження окремих питань забезпечення боротьби з контрабандою діяльністю органами охорони державного кордону, що зумовлює необхідність у проведенні подальших наукових пошуків із цієї проблематики.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає в проведенні аналізу стану боротьби з контрабандою та незаконним переміщенням товарів через державний кордон, забезпечення виконання повноважень органами охорони державного кордону у сфері протидії незаконному переміщенню вантажів через державний кордон України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Державна прикордонна служба України (далі — ДПСУ) є правоохоронним органом спеціального призначення, на яку покладені завдання у сфері забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні.

Водночас ДПСУ на підставі чинного законодавства наділена повноваженнями у протидії незаконному переміщенню вантажів через державний кордон України. Так, згідно зі ст. 19, 20 Закону України "Про Державну прикордонну службу України" від 03 квітня 2003 р. на ДПСУ відповідно до визначених законом повноважень у сфері протидії контрабандній діяльності за ст. 19 зазначеного Закону [1] покладається перевірка у пунктах пропуску через державний кордон України автомобільних та залізничних транспортних засобів, що в'їжджають в Україну, та вантажів, що ввозяться в Україну різними видами транспорту, із використанням стаціонарних та/або переносних приладів радіаційного контролю задля виявлення випадків перевищення допустимого радіаційного випромінювання.

За ст. 20 вищезгаданого Закону ДСПУ повинна [1] самостійно проводити перевірку, а в разі перебування транспортних засобів, товарів та інших предметів, що перетинають український кордон, під митним контро-

лем — разом з митними органами мають право проводити відповідно до національного законодавства огляд, а у разі необхідності — і супроводження зазначених транспортних засобів, товарів та предметів; надавати за згодою митних органів та компетентних органів сусідніх країн, дозвіл на перетинання особами державного кордону України, переміщення транспортних засобів, вантажів поза пунктами пропуску через державний кордон України за наявності невідкладних обставин, пов'язаних із ліквідацією ситуацій техногенного та природного характеру, загрози людському життю та за відсутності загрози національній безпеці України; співпрацювати з митними органами та іншими державними органами для вжиття заходів щодо запобігання незаконному перетину через державний кордон України вантажів, стосовно яких законодавством встановлено заборони і обмеження, вилучати такі вантажі в разі здійснення спроби переміщення їх через державний кордон України або самостійно в ході проведення оперативно-розшукових заходів та передавати їх за призначенням у встановленому порядку; взаємодіяти з компетентними правоохоронними органами та військовими формуваннями іноземних держав, міжнародними організаціями в порядку і на засадах, установлених законодавством з питань охорони державного кордону України, протидії незаконній міграції, незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, транскордонній злочинності, контрабандній діяльності.

Сьогодні динаміку зростання "товарної" контрабанди можна простежити із офіційних статистичних відомостей ДПСУ, зокрема щодо кількості вилученої зброї, боєприпасів, наркотичних, вибухових, отруйних речовин та товарів за 2003—2011 та за 2012—2020 рр.

Види предмету контрабанди всього за 2003—2011 рр.:

1. Зброя — 7236 шт.
2. Боєприпаси — 457364 шт.
3. Наркотичні засоби — 6105,94 кг.
4. Радіоактивні речовини — 0,425.
5. Вибухові речовини — 282, 469 кг.
6. Товари — 2014,65 млн грн.

Види предмету контрабанди всього за 2012—2020 рр.:

1. Зброя — 7592 шт.
2. Боєприпаси — 403006 шт.
3. Наркотичні засоби — 6013,88 кг.
4. Радіоактивні речовини — 0,83.
5. Вибухові речовини — 393,636 кг.
6. Товари — 3873,6 млн грн.

Порівнюючи суму товарів, вилучених під час незаконного переміщення, слід зазначити, що їх вартість у разі декриміналізації зросла майже вдвічі. Основний товар, який нелегально перетинає кордон, — це цигарки [2].

У сучасній українській мові сигарети часто називають "цигарками", хоча словники подають слово "цигарки" як синонім іншого виду тютюнових виробів — "папіроси" (лексема "цигарка" наведена в СУМ-11 як перша, "папіроса" — як друга) або як іншу назву — "самокрутки".

З року в рік частка контрабандних цигарок на ринку України постійно зростає. Так, у 2017 р. рівень нелегальних цигарок становив 2,3 %, а у 2019 р. — 6,6 %. За інформацією, що розміщена на сайті "Ні — контра-

банді", втрати державного бюджету за три роки (2017—2019), становили 8,5 млрд грн. Приблизно 2,5 тис. випадків — стільки спроб товарної контрабанди зафіксувала ДПСУ в січні — липні 2020 р. Схоже, що на контрабандистів карантинні обмеження (епідемічна небезпека поширення COVID-19 на всій території України) з тимчасовим закриттям кордонів не дуже вплинули — у 2019 р. було зафіксовано близько 2,4 тис. спроб незаконно перемістити товари через державний кордон [2].

За даними спікера ДПСУ Андрія Демченка, фіксується збільшення кількості спроб незаконного переміщення товарів, а також спостерігається збільшення вартості тих товарів, які намагаються контрабандно перемістити по всіх ділянках (державний кордон, лінія розмежування) [3].

Інтенсивність виявлення контрабанди цигарок дуже висока — Державна митна служба України фіксує їх щоденно. Аналогічна ситуація із переміщенням тютюнових виробів і на "зеленому кордоні". Йдеться про "зелений коридор" — канал спрощеного митного контролю. Нелегальні цигарки потрапляють як з інших країн в Україну (Білорусь, Молдова, Придністров'я), так і з тимчасово неконтрольованих територій України (зона проведення операції Об'єднаних сил). Способи ввезення цигарок різноманітні: і через пункти пропуску, приховуючи від декларування, і через "зелений кордон".

Прикладами виявлення контрабанди можуть слугувати вилучення (конфіскація) 531 тис. пачок цигарок, які могли незаконно потрапити в Україну 07 серпня через пункт пропуску "Нові Яриловичі", 747 тис. пачок цигарок, які прибули з Китаю до Одеського морського торговельного порту 30 червня. Контрабанда була захоплена у контейнері з тканиною.

Результати оперативно-службової діяльності ДПСУ за 2020 р. свідчать, що контрабандні потоки цигарок активізувалися з боку Республіки Білорусь.

За даними дослідження Stella report, проведеного на замовлення компанії Philip Morris International Inc., європейський "чорний ринок" цигарок можна оцінити в 43,6 млрд сигарет, або 8,6 % від усього споживання на території ЄС. Із цієї кількості не менше за 4,2 млрд цигарок завозяться з України. Насправді цифра значно більша, оскільки на території нашої країни працюють підприємства з виготовлення підробних цигарок, що потрапляють на ринок країн ЄС [4].

Як відомо, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС, Україна взяла на себе міжнародні зобов'язання підвищити ставки акцизного податку на цигарки до європейських країн. Йдеться про те, що легальні цигарки останніми роками зростають у ціні, проте нелегальні — завжди дешевші за легальні. Отже, нелегальні цигарки становлять загрозу для законних виробників цигарок. При цьому, як зазначають спеціалісти, 75—80 % вартості пачки легальних цигарок — це податки.

У країні, до якої надходить контрабанда діяльність, податки не сплачуються в державний бюджет. Висновок дуже простий: такі цигарки дешевші, легальні компанії дуже часто не витримують конкуренції. Спеціалісти наголошують, що скасування кримінальної відповідальності та зростання акцизних податків у сукупності й призвели до того, що контрабанда діяльність стала менш ризикованою і більш вигідною порушникам зако-

ну [3]. Звідси випливає, як не парадоксально це звучить, але контрабанда стає привабливим бізнесом. Отже, зростатиме мотивація контрабандистів, що призводитиме до спонукання вчиняти злочин. На нашу думку, проблема зростання контрабанди, крім безпекових, економічних, політичних, морально-етичних аспектів, має психологічний аспект, що потребує окремого розгляду.

Необхідно наголосити, що недостатня щільність системи охорони державного кордону України, де використовуються схеми переправлення поза пунктами пропуску державного кордону, й зробила її транзитним пунктом для наркотиків та контрабанди сильнодіючих та отруйних речовин.

Основними країнами постачання наркотиків сьогодні є Колумбія, Молдова, Нідерланди, Німеччина, Російська Федерація, Угорщина та інші країни. Так, Польща нині є одним зі світових лідерів у виробництві синтетичних наркотиків, має з Україною досить розвинені економічні зв'язки та кордон достатньо великої протяжності.

Ураховуючи геополітичне положення України, можна говорити і про вплив міжнародної наркомафії, що використовує територію нашої держави як транспортний коридор з метою перевезення наркотичних засобів, і як новий ринок для їх продажу [5].

Не можемо залишити поза увагою заяву самопроголошеного президента Білорусі Олександра Лукашенка, що демонструє, м'яко кажучи, його недружню поведінку. Зокрема, він назвав Україну "додатковою загрозою, якої раніше не було", зазначивши, що українська влада проводить "антинародний курс" та доручив прикордонникам "повністю перекрити" кордон з Україною. На його погляд, Україна "готує бойовиків" і "перекидає зброю" на територію Білорусі.

Отже, як не прикро це констатувати, але й новітні інформаційні технології такі як мобільний зв'язок та міжнародна банківська система також дають змогу учасникам транснаціональної злочинної організації забезпечувати свою анонімність в умовах незначного ризику щодо підготовки й організації вчинення контрабанди, а також мають можливість залучати більшу кількість осіб до злочинної діяльності та бути невикритими. З огляду на означену проблематику, постає питання про визначення шляхів, які б запобігали використанню інформаційних технологій як засобу підготовки злочину.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що ДПСУ повинна забезпечити не тільки надійність охорони та захисту державного кордону, а й ефективну боротьбу з контрабандою та якісний сервіс для громадян.

Аналіз офіційних даних ДПСУ дає підстави стверджувати, що сьогодні фіксується збільшення кількості спроб незаконного переміщення товарів. Зокрема, дуже висока інтенсивність виявлення контрабанди цигарок. Так, спроби переміщення тютюнових виробів є щоденною рутинною оперативно-службовою діяльністю ДПСУ.

Також недостатня щільність системи охорони державного кордону України, де використовуються схеми переправлення поза пунктами пропуску державного кордону, й зробила її транзитним пунктом для наркотиків та контрабанди сильнодіючих та отруйних речовин.

Література:

1. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03 квітня 2003 р. № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>
2. Через контрабанду цигарок Україна втрачає мільярди. URL: <https://nicontrabandi.org.ua/>
3. Контрабанда цигарок: розмах, наслідки, уроки сусідніх країн та план боротьби. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/projects/ni-kontrabandi/2020/09/7/664652>
4. Дослідження Українського інституту майбутнього "Контрабанда". URL: <https://bit.ly/3hrF95c>
5. Олена Бусол. Проблема контрабанди в Україні: як змінити систему протидії? URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/problema-kontrabandy-v-ukrayini-yak-zminyty-systemu-protidyiy/>

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "About the State Border Guard Service of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (Accessed 5 September 2021).
 2. nicontrabandi.org.ua (2021), "Ukraine is losing billions due to cigarette smuggling", available at: <https://nicontrabandi.org.ua/> (Accessed 5 September 2021).
 3. epravda (2020), "Cigarette smuggling: scope, consequences, lessons learned from neighboring countries and a plan to combat", available at: <https://www.epravda.com.ua/rus/projects/ni-kontrabandi/2020/09/7/664652> (Accessed 6 September 2021).
 4. Research of the Ukrainian Institute of the Future "Kontrabanda" (2020), available at: <https://bit.ly/3hrF95c> (Accessed 6 September 2021).
 5. Busol, E. (2019), "The problem of smuggling in Ukraine: how to change the system of counteraction?", available at: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/problema-kontrabandy-v-ukrayini-yak-zminyty-systemu-protidyiy/> (Accessed 6 September 2021).
- Стаття надійшла до редакції 25.08.2021 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73